

Ольга Назорна,

кандидат філологічних наук, доцент,
Хмельницький університет
управління та права імені Леоніда Юзькова
(м. Хмельницький, Україна)

Olha Nahorna,

Candidate of philology, Assistant Professor,
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of
Management and Law (Khmelnytskyi, Ukraine)
olha-nahorna@ukr.net

РЕГУЛЮВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

REGULATION OF LEGAL EDUCATION AT THE MASTER'S LEVEL IN THE UNIVERSITIES OF GREAT BRITAIN

Світове визнання ефективності британської вищої освіти значною мірою залежить від державного управління цією галуззю. Агентство з забезпечення якості та центральний уряд Великої Британії займаються питанням координації освіти, проте основну відповідальність за освіту та її розвиток несуть національні уряди Англії, Північної Ірландії, Уельсу та Шотландії. Це пояснює низку відмінностей в класифікації кваліфікаційних рівнів, різних вимог до підготовки, а інколи і до встановлених термінів навчання. Основна ідея, яка домінує наразі, полягає у тому, що програми юридичних шкіл повинні надавати уніфіковані знання та формувати загальні навички, що передбачає відступ університету від абсолютної автономії у питаннях, пов'язаних з розробкою програми та її змісту для задоволення інтересів та потреб суспільства. Головним тут є врахування попиту на кваліфікованих представників юридичних професій, які домінують на ринку праці.

Ключові слова: *регулювання юридичної освіти, магістерський рівень, Велика Британія, Кваліфікаційні рамки вищої освіти, Агентством з забезпечення якості вищої освіти.*

The worldwide recognition of the effectiveness of British higher education is largely echoed by state administration in this sphere. The Quality Assurance Agency for Higher Education and the central government of Great Britain are coordinating education, but the national governments of England, Northern Ireland, Wales and Scotland are primarily responsible for education and its development. This explains a number of differences in the classification of qualification levels, different training requirements, and sometimes in the prescribed periods of training. The key idea that currently dominates is that law school programmes should provide unified knowledge and general skills, which involves a retreat from the autonomy of the university in matters relating to the development of the programme and its content to meet the interests and needs of society. The main thing here is to take into account the demand for qualified representatives of legal professions that dominate the labor market.

Since April 2018, issues of policy, funding and access to master and postgraduate education have fallen into two new bodies set up under the Higher Education and Research Act 2017, in particular the Office for Students, and an independent regulating organ – the UK Research and Innovation.

The quality and content of higher legal education in Great Britain depends not only on government policy and existing regulations; equally important role is played by various organizations and associations that involve law practitioners and prominent scholars, professors from about 115 law schools in the UK.

Much of the quality assessment work is carried out at law schools through internal university quality assurance mechanisms, including regular reports on individual courses, curricula that are considered at the school and university level.

Key words: *regulation of legal education, Master's level, Great Britain, Frameworks for Higher Education Qualifications, Quality Assurance Agency for Higher Education.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Держава обов'язково здійснює координуючу та регулюючу функції усіх сфер діяльності, особливу увагу приділяючи освітній галузі через низку заходів, які сприяють ефективній діяльності закладів освіти та високій якості наданих освітніх послуг. Дещо особливою є роль британського уряду щодо регулювання вищої освіти Великої Британії, оскільки система вищої освіти у цій країні поділяється на три підсистеми (Англія та Уельс, Північна Ірландія та Шотландія), які зазнають значного впливу зі сторони місцевих органів влади. В цілому держава регулює освітній процес за допомогою фінансування, оподаткування та законодавчих актів.

Аналіз досліджень і публікацій. Державне управління та правове регулювання системи вищої освіти привертало увагу вітчизняних науковців у сфері державного управління (М. Ажажа, Є. Матвіїшин, А. Неженцева, Л. Тупичак), права (Н. Губерська, Ю. Кириченко, Є. Огаренко, Р. Щокін), економіки (І. Каленюк, Г. Лопушняк, Н. Мосьпан, Х. Рибчанська), педагогіки (В. Андрущенко, С. Вітвицька, М. Кісіль, С. Сисоєва) тощо. У своїх працях науковці розкривають сутність та механізми державного управління системи вищої освіти України та зарубіжних країн; досліджують нормативно-правове забезпечення вищої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції.

Однак, питання регулювання юридичної освіти в рамках магістерського рівня в університетах Великої Британії не було комплексно проаналізовано, що і стало метою статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Британські заклади вищої освіти (ЗВО) є приватними установами, які мають повноваження вільно розробляти програми та видавати дипломи, а також визначати умови їх видачі. Не існує системи акредитації закладів вищої освіти, але їх здатність керувати власною якістю та відповідати стандартам Кваліфікаційних рамок вищої освіти (англ. *Frameworks for Higher Education Qualifications / FHEQ*) оцінюється Агентством з забезпечення якості вищої освіти (англ. *Quality Assurance Agency for Higher Education / QAA*), яке орієнтується на стандарти Кодексу якості Великої Британії (англ. *UK Quality Code*) [9].

Кодекс якості – це документ, що поширюється на всі навчальні заклади вищої освіти Великої Британії (Англія, Уельс, Шотландія, Північна Ірландія) та встановлює академічні стандарти у вищій освіті, який не має статусу закону, проте відповідає вимогам законодавства та є обов'язковим для виконання в британських університетах [2, с. 65].

Кваліфікаційні рамки вищої освіти у Великій Британії – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів освіти [1], в основі якого лежать вимоги до кваліфікаційного рівня, проте цей опис не є інтегрованою системою кредитів та кваліфікацій. Однак, більшість ЗВО у Великій Британії використовують кредитні системи поряд з кваліфікаційними рамками. Деякі з них використовують Європейську кредитно-трансферну систему (ECTS). Кредитні рамки Великої Британії діють відповідно до принципів ECTS. Ступінь магістра зазвичай

вимагає здобуття 180 кредитів. Керівництво щодо використання кредитів у розробці освітніх програм надається Агентством з забезпечення якості вищої освіти [9].

Діяльність університетських програм регулярно перевіряється, а результати, отримані в процесі аудиту, публікуються Агентством з забезпечення якості та впливають на подальше фінансування закладу вищої освіти [5].

Агентство з забезпечення якості та центральний уряд Великої Британії займаються питанням координації освіти, проте основну відповідальність за освіту та її розвиток несуть національні уряди Англії, Північної Ірландії, Уельсу та Шотландії. Це пояснює низку відмінностей в класифікації кваліфікаційних рівнів, різних вимог до підготовки, а інколи і до встановлених термінів навчання [2, с. 65].

Варто нагадати, що у Великій Британії відсутні єдині Кваліфікаційні рамки вищої освіти, оскільки існують три паралельно діючі системи: в Англії і Північній Ірландії – *FHEQ (The Framework for Higher Education Qualifications)* введена в 2001 році, в Уельсі – *CQFW (Credit and Qualifications Framework for Wales)* введена в 2003 році, яка повністю включає в себе вимоги *FHEQ*, в Шотландії – *FQHEIS (The Framework for Qualifications of Higher Education Institutions in Scotland)*. Кожна з них встановлює свою ієрархію рівнів для ступенів і окремих дисциплін, трудомісткості і термінів навчання [2, с. 65].

З квітня 2018 року питання політики, фінансування та доступу до магістерської та післядипломної освіти потрапляють до двох нових органів, створених відповідно до Закону про вищу освіту та дослідження 2017 року (англ. *Higher Education and Research Act 2017*), зокрема, Студентський комітет – незалежний регулюючий орган вищої освіти (англ. *Office for Students / OfS*) та Британське управління з досліджень та інновацій (англ. *UK Research and Innovation / UKRI*). *OfS* замінює Раду з фінансування вищої освіти в Англії (англ. *Higher Education Funding Council for England / HEFCE*) і Комітет із справедливого доступу (англ. *Office for Fair Access / OFFA*), а Британське управління з досліджень та інновацій включає сім дослідницьких рад, Інноваційне агентство *Innovate UK* та Дослідницьку раду *Research England* [11]. Уряд висловив сподівання, що *OfS* та *UKRI* тісно співпрацюватимуть у кількох ключових сферах, включаючи обмін знаннями, фінансову стабільність та фінансування інфраструктури.

Поточний діючий документ з оцінки якості вищої освіти – Оновлена діюча модель оцінки якості вищої освіти (англ. *Revised Operating Model for Quality Assessment in Higher Education*) був створений у березні 2016 року Радою фінансування вищої освіти в Англії (англ. *Higher Education Funding Council for England / HEFCE*) і Департаментом економіки (англ. *the Department for the Economy / DfE*) у Північній Ірландії [8].

У лютому 2018 року Студентський комітет опублікував звіт “Забезпечення успіху студентів: нормативна база для вищої освіти в Англії”, в якому викладена нова нормативно-правова база, яка набуде чинності з 1 серпня 2019 року [8].

Значна частина роботи з оцінки якості ВО здійснюється в юридичних школах за допомогою внутрішніх університетських механізмів забезпечення якості, зокрема регулярних звітів про окремі курси, навчальні програми, які розглядаються на рівні школи та університету.

Основна мета таких звітів:

- контролювати якість навчального процесу та рівень викладання;
- виявляти та поширювати позитивну практику, а також визначати та усувати недоліки;

- надавати можливість школам та університетам перевіряти ефективність процедур моніторингу власної діяльності;
- сприяти розвитку та вдосконаленню механізмів внутрішньої перевірки;
- надавати публічну інформацію про здатність університету гарантувати якість і стандарти своїх дипломів;
- створити основу для плідної взаємодії між студентами, викладачами та зовнішніми екзаменаторами щодо академічної якості та стандартів [12].

Якість та зміст вищої юридичної освіти в Британії залежить не лише від політики уряду та існуючих нормативних документів; не менш значущу роль тут відіграють різноманітні організації та асоціації, до складу яких входять практикуючі фахівці у галузі права та видатні науковці, професори з близько 115 університетських юридичних шкіл Великої Британії [3]. Серед найшановніших професійних спілок можна виділити Комітет керівників юридичних шкіл університетів (англ. *the Committee of Heads of University Law Schools / CHULS*), Асоціація викладачів права (англ. *the Association of Law Teachers / ALT*) та Товариство науковців у галузі права (англ. *the Society of Legal Scholars / SLS*). З моменту створення журналу “Огляд правової освіти та навчання (англ. *the Legal Education and Training Review / LETR*)” стало відомо, що навчальні програми з права потребують інноваційних змін та переходу до “практичних юридичних знань”, і, власне, ці пропозиції зараз знаходяться на етапах впровадження до 2020 року [7].

Основна ідея, яка домінує наразі, полягає у тому, що програми юридичних шкіл повинні надавати уніфіковані знання та формувати загальні навички, що передбачає відступ університету від абсолютної автономії у питаннях, пов’язаних з розробкою програми та її змісту для задоволення інтересів та потреб суспільства. Головним тут є врахування попиту на кваліфікованих представників юридичних професій, які домінують на ринку праці.

Це питання стосується не лише бакалаврських програм, а й, зокрема, магістерських програм – програм другого циклу, які відповідають 7-му рівню згідно з Кваліфікаційними рамками вищої освіти [7].

При розробці магістерських програм ЗВО враховуються твердження та дескриптори, які є частиною Кодексу якості Великої Британії для вищої освіти, що підтримується Агентством із забезпечення якості вищої освіти. До них відносяться:

- Кваліфікаційні дескриптори для магістерського рівня визначають загальні результати, що є необхідними для присудження відповідної кваліфікації, зазначаючи пороговий академічний стандарт для цього кваліфікаційного типу з точки зору передбаченого рівня знань, умінь та навичок.
- Кваліфікаційні характеристики, які описують ступінь магістра з точки зору їх конкретної мети, загальних характеристик і загальних результатів.
- Стандартизовані описи предметних галузей, які описують особливості дисципліни, визначають навички та уміння, необхідні для розуміння дисципліни та розвитку компетентності. Стандартизовані описи предметних галузей існують для предметів, які викладаються в основному на навчальних магістерських програмах. Інколи еталонні характеристики предмету враховують професійні стандарти, що вимагається зовнішніми професійними або регулюючими органами [9].

Незважаючи на те, що різні ЗВО встановлюють власні вимоги до прийому на програми другого циклу, вступ на більшість магістерських програм вимагає диплом бакалавра з відзнакою другого ступеня (2:1). Вступ на деякі програми може здійснюватись за умови наявності попереднього досвіду роботи [9].

Заявки на вступ, як правило, надсилаються безпосередньо до закладу, в якому абітурієнт бажає навчатися, хоча низка ЗВО використовують послуги сервісу UKPASS, який скеровується Службою допомоги вступникам до університетів та коледжів (англ. *Universities and Colleges Admissions Service / UCAS*) для управління всіма заявками на навчання.

Дорослі студенти формують значну частку вступників на магістерські програми, особливо за заочною формою навчання. Дані Агенції з статистики вищої освіти (англ. *the Higher Education Statistics Agency / HESA*) свідчать про те, що у Великій Британії приблизно дві третини студентів магістерських програм досягли 30-ти річного віку. Право на отримання кредитів мають магістранти віком до 60 років на момент початку навчання [9].

Інформація для абітурієнтів, які розглядають можливість отримання ступеня магістра, доступна, приміром, на веб-сайті, як *Steps to Postgraduate Study*, корисна інформація міститься також у доповіді “Розуміння того, як люди обирають навчання в магістратурі” (2014) [6].

Не існує національної навчальної програми для вищої освіти другого циклу, а постачальники освітніх послуг самостійно вирішують, які магістерські програми вони можуть запропонувати.

Методи викладання можуть обиратися викладачем курсу індивідуально, на рівні кафедр, школи, університету, або спільно. Залежно від предмету, форми навчання, виду ЗВО вони можуть включати такі види:

- лекція – презентація або розмова на конкретну тему;
- семінар – дискусія або заняття в класі, що зосереджують увагу на конкретній темі або проекті;
- вебінар – віртуальна лекція або семінар;
- консультація з керівником – індивідуальна зустріч викладача та студента, де детально обговорюється певна тема або проект;
- керівництво проектом – зустріч з керівником для обговорення певного етапу роботи;
- демонстрація – заняття, на якому демонструються навички чи техніка на практиці;
- практичне заняття – заняття, що передбачає надбання, через практичне застосування, певного навичку або техніки;
- час у студії / майстерні – заняття, коли студенти працюють самостійно, але під наглядом викладача, у спеціалізованому оточенні;
- розвідування – збір на місцях фактичного матеріалу, статистичних даних для наукової праці;
- зовнішній візит – відвідування заходу, виставки, конференції, що стосуються курсу навчання;
- навчання на робочому місці [4];
- навчальний судовий процес.

Незважаючи на те, що Агентство з забезпечення якості вищої освіти (*QAA*) та Кодекс якості для вищої освіти у Великій Британії, зокрема розділ В6 “Оцінювання студентів та визнання попереднього навчання” надає рекомендації щодо оцінювання не лише навчальних магістерських програм, але й навчальних успіхів студентів з дисциплін, які передбачені навчальним планом, процедура оцінювання знань студентів визначається ЗВО самостійно і зазвичай включають низку методів.

Методи оцінювання студентів навчальних магістерських програм відрізняються від дослідницьких програм, які передбачають певний усний іспит. Рекомендації щодо оцінки студентів дослідницьких програм пропонуються в розділі B11 Кодексу якості Великої Британії.

Зовнішнє оцінювання є одним з основних способів підтримки національно порівнюваних стандартів в автономних ЗВО та передбачає залучення одного або декількох зовнішніх експертів для кожного предмету. Їх роль полягає в наданні додаткової думки щодо результатів роботи кандидатів на здобуття ступеня, а отже, забезпечення порівнянності стандартів між університетами. Ці експерти зазвичай є старшими членами викладацького складу аналогічного структурного підрозділу в іншому університеті.

Кожен навчальний заклад має свої власні правила, що регулюють прогрес студентів у рамках програми. Після успішного закінчення магістерської програми, отримані оцінки, як правило, класифікуються таким чином: відмінно 75%–100% (англ. *distinction*), добре 65%–74% (англ. *merit or credit*) і задовільно 50%–64 % (англ. *pass*).

Стажування на 7-му рівні Кваліфікаційних рамок вищої освіти спрямована на розширення доступу до професії, а також на розвиток професійних навичок вищого рівня, необхідних для підвищення продуктивності та підтримки діяльності на міжнародному рівні [9].

Стажування є необхідною складовою навчального плану магістерської програми та передбачає взаємодію між роботодавцями, університетами та відповідними професійними організаціями, які створюють платформу для практичного застосування здобутих знань, умінь та навичок. Уряд Великої Британії опублікував рекомендації для студентів, у яких висвітлюється діапазон наявних видів стажування та способи їх проходження.

Стратегія для розширення можливостей стажування на магістерському рівні було вперше оголошено британським урядом у документі “План для розвитку” (2011), а під час нарад, які тривали протягом 2015 року (“Подвійний мандат для професійної освіти дорослих”), було визначено роль ЗВО у наданні якісної професійної підготовки.

У плані продуктивності праці “Закріплення фундаментів: створення більш процвітаючої нації” (2015) британський уряд висловив намір сприяти співпраці університетів з промисловістю. Це є фактично відповідь на Звіт Доулінг про співпрацю підприємств та університетів, у якому професор рекомендувала спростити складні механізми сприяння для такої співпраці та запровадження ефективного посередництва, особливо для малих підприємств [10].

Висновки. Таким чином, світове визнання ефективності британської вищої освіти значною мірою залежить від державного управління цією галуззю. Основна ідея, яка домінує наразі, полягає у тому, що програми юридичних шкіл повинні надавати уніфіковані знання та формувати загальні навички, що передбачає відступ університету від абсолютної автономії у питаннях, пов’язаних з розробкою програми та її змісту для задоволення інтересів та потреб суспільства. Головним тут є врахування попиту на кваліфікованих представників юридичних професій, які домінують на ринку праці.

Література

1. Національна рамка кваліфікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>

2. Черников А. С. Разнообразие степеней бакалавриата Великобритании / А. С. Черников [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <file:///C:/Users/HOME/Downloads/raznoobrazie-stepeney-bakalavriata-velikobritanii.pdf>
3. Birks P. Pressing Problems in the Law: What are Law Schools For? / P. Birks. – Vol. II. – Oxford University Press, 1996. – 138 p.
4. *Explaining Staff Teaching Qualifications: Guidance about Providing Information for Students* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/quality-code/explaining-staff-teaching.pdf?sfvrsn=1945f981_8
5. Lonbay Ju. Legal Education in England and Wales / Ju. Lonbay. – Birmingham Law School, 2010. – 30 p.
6. *Mellors-Bourne R. Understanding How People Choose to Pursue Taught Postgraduate Study* / R. Mellors-Bourne, T. Hooley, J. Marriott. – HEFCE, 2014. – 102 p.
7. Qualifying Law Degree 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.patriciatuitt.com/single-post/2018/01/09/Qualifying-Law-Degree-2020>
8. Revised Operating Model for Quality Assessment [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.universitiesuk.ac.uk/our-work-in-parliament/Documents/quality-assessment-2016.pdf>
9. Second Cycle Programmes [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/second-cycle-programmes-91_de
10. The Dowling Review of Business-University Research Collaborations [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.raeng.org.uk/publications/reports/the-dowling-review-of-business-university-research>
11. UK Research and Innovation [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.gov.uk/government/organisations/uk-research-and-innovation>.
12. The University of Birmingham Quality Assurance Process [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.as.bham.ac.uk/aqu/documents/biqaes_guidance.pdf

References

1. Natsionalna ramka kvalifikatsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>
2. Chernykov A. S. Raznoobrazye stepeni bakalavriata Velykobrytany / A. S. Chernykov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <file:///C:/Users/HOME/Downloads/raznoobrazie-stepeney-bakalavriata-velikobritanii.pdf>
3. Birks P. Pressing Problems in the Law: What are Law Schools For? / P. Birks. – Vol. II. – Oxford University Press, 1996. – 138 p.
4. *Explaining Staff Teaching Qualifications: Guidance about Providing Information for Students* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/quality-code/explaining-staff-teaching.pdf?sfvrsn=1945f981_8
5. Lonbay Ju. Legal Education in England and Wales / Ju. Lonbay. – Birmingham Law School, 2010. – 30 r.
6. *Mellors-Bourne R. Understanding How People Choose to Pursue Taught Postgraduate Study* / R. Mellors-Bourne, T. Hooley, J. Marriott. – HEFCE, 2014. – 102 r.
7. Qualifying Law Degree 2020 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.patriciatuitt.com/single-post/2018/01/09/Qualifying-Law-Degree-2020>
8. Revised Operating Model for Quality Assessment [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.universitiesuk.ac.uk/our-work-in-parliament/Documents/quality-assessment-2016.pdf>
9. Second Cycle Programmes [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/second-cycle-programmes-91_de
10. The Dowling Review of Business-University Research Collaborations [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.raeng.org.uk/publications/reports/the-dowling-review-of-business-university-research>
11. UK Research and Innovation [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.gov.uk/government/organisations/uk-research-and-innovation>.
12. The University of Birmingham Quality Assurance Process [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.as.bham.ac.uk/aqu/documents/biqaes_guidance.pdf

Одержано статтю: 08.05.2019

Прийнято до друку: 29.05.2019